

PTÁCI LOKALITY OLŠINY U DOLAN A NÁVRH JEJICH OCHRANY

Birds of the Olšiny u Dolan site (Eastern Bohemia) and proposal of their conservation

Martin PACLÍK

Dolany 90, 533 45

V práci je uveden seznam druhů ptáků, zjištěných na lokalitě Olšiny u Dolan v letech 1994 – 2003. Taktéž jsou předkládány návrhy ochrany a dalšího výzkumu přírody uvedené lokality.

A list of bird species recorded on the Olšiny u Dolan site in years 1994 – 2003 is given in the paper. Proposals of appropriate conservation and research of local nature are given too.

1. Úvod

Spektrum publikovaných faunistických prací napovídá, že pozornost ornitologů je soustředěna spíše na známá místa s pestrými společenstvy ptáků (např. ŽDÁREK 1987, PACLÍK et al. 2003). V krajině se ovšem nachází také mnoho nenápadných, přírodovědně zajímavých míst, přičemž jedinými důkazy o jejich existenci, pokud vůbec, jsou faunistic-
ká pozorování otištěná v příslušných rubrikách (např. VRANA et BĚLKA eds 2003). Pokud je přítomnost takových lokalit pro lokální přírodní poměry určující, pak jejich ochrana může být vysoce efektivní péčí o biologickou rozmanitost krajiny. Poznání přírody takových míst je proto žádoucí.

Olšiny (jiným názvem Babidoly) u Dolan jsou přírodovědně takřka neznámou lokalitou – publikovány byly pouze kusé údaje (PACLÍK 1998, 2000, 2002). O lokalitě se ale zmiňuje již ROSŮLEK (1903) jako o slatinných loukách „od Dolan ke Ždanicům“. Patří k pozůstatkům původně rozsáhlých slatin, jejichž pás se táhl severovýchodním směrem od Lázní Bohdaneč, přes Dolany k obci Libišany (ROSŮLEK 1903, LEMBERK 1997). Zdejší prostředí ovšem prodělalo výrazné změny a lokalitě hrozí nebezpečí zániku – zavezení zbytkových mokřadů zeminou.

Nedostatečné poznání a aktuální ohrožení přírody lokality Olšiny u Dolan bylo hlavní motivací ke vzniku tohoto článku. Jeho cílem je shrnout první výsledky přírodovědného výzkumu lokality a navrhnout způsob, jak chránit zdejší přírodu a zabránit tak zániku dalšího cenného fragmentu vzácných slatinných společenstev východních Čech.

2. Popis území

Oficiální název zájmového území je Olšiny, někteří místní obyvatelé ho nazývají Babidoly. Lokalita leží ve východním Polabí, jeden km východně od obce Dolany u Pardubic (kvadrát 5860, 50° 07' N 15° 43' E, 222 m n. m.). Sledované území má rozlohu 120 ha. Jeho jádro tvoří mělká, pásovitá terénní sníženina podél zregulovaného potoka Čertůvky (obr. 2).

V prohlubni po dřívější těžbě slatiny roste **rákosina** (3,5 ha), z části zarostlá dřevinami. Jedná se o nejlhčí místo lokality. Opakovaně jsem zaznamenal drobné zavážení pro-

hlubně s rákosím zeminou a stavební sutí. Rákos roste také podél potoka a proniká i do louky.

Velkou část území (27 %) tvoří **louky**, které jsou z jedné třetiny intenzivně pasené skotem a ze dvou třetin sečené. První seč v roce připadá na konec května. Jsou velmi silně hnojeny kejdou, která znečišťuje luční tůň. Pamětníci vzpomínají louky, meandrující potok a mokřad, kde se „bořili koně“. Následovalo vytěžení slatiny a rozsáhlé navážení zeminy ze skrývek blízkých písňů (Havránek, Lachman, Paclík V. in verb.). V roce 1994 zde ještě existovaly rozsáhlé obnažené plochy navážky, které po osetí jíllem (*Lolium* sp.) zarostly. Na rozloze tří hektarů se zachovalo původní podloží i porost se sítinami (*Juncus* spp.) a ostřicemi (*Carex* spp.), z poloviny sečený (obr. 3). Tato louka bývá střídavě mokrá, nejvyšší stav vody je na jaře (v březnu a v dubnu). Od května louka pravidelně vysychala, v roce 1999 bylo díky srážkám mokro i v červnu. Rytí prasat divokých (*Sus scrofa*) a pojezd traktorů za mokra narušuje bylinný zápoj a dává vznik mělkým tůňům, posléze zarůstajícím vegetací. Několik tůň během sledovaného období zaniklo a jiné se naopak vytvořily.

Pole zabírají 60 % rozlohy území, pěstují se na nich obilniny a řepa. Jsou zde prováděny postřiky kultur pesticidy a mechanické práce, např. orba, podmítka, vláčení. V mokřém pásu podél louky byl každoročně přítomen „úhor“, tj. část pole, která byla orána, avšak kvůli jarnímu mokru osívána později.

Dřeviny zde rostou soliterně i ve skupinách, celkem asi na 3 % území. V rákosině se šíří olše (*Alnus glutinosa*) a vrby (*Salix* spp.). Na leteckém snímku lokality z roku 1989 nejsou v rákosině patrné žádné stromy, zatímco v roce 2004 už jejich pokryvnost činila zhruba 40%. Staré vrby, mnohé dříve obhospodařované jako hlavaté, rostou rozptýleně v louce při levém břehu potoka. Pod kravinem podél malé stružky roste více druhů lesních dřevin, na deponii vytěžené slatiny rozptýleně bez černý (*Sambucus nigra*). Silnici lemují stará, již prořídla jabloňová alej.

Zbytek území zabírají svérázné biotopy lidského původu: **kravín, hnojiště, plochy s ruderalní vegetací okolo deponie vytěžené slatiny, stohy slámy** a dnes již **zre kultivovaná skládka komunálního odpadu**.

3. Metodika výzkumu

K výzkumu ptáků jsem použil metodu pozorování a odchytu do nárazových sítí. V letech 1994 – 2003 jsem provedl 82 návštěv území různého trvání a trasy (obr. 1). K pozorování jsem používal triedr 7 x 50, k odchytu (23.7., 20.9. 2001, 9.8., 10.8. 2002) 15 až 25 metrů nárazových sítí s velikostí oka 18 mm. Uvádím počet záznamů druhu za celé sledované období, nejnižší a nejvyšší počet pozorovaných jedinců, užívaný biotop a aktivitu v souvislosti s hnízděním. Počet záznamů ovšem nemusí reflektovat skutečnou početnost (PACLÍK et al. 2003), neboť při kontrole nemusely být zaznamenány všechny přítomné druhy. Za hnízdění, které zobecňuji pro celé období nezávisle na frekvenci hnízdění a počtu párů, považuji dosažení stupně prokazatelnosti hnízdění B, C a D (ŠTASTNÝ et al. 1997).

Kromě ptáků jsem si všiml i jiných skupin obratlovců, avšak po nich jsem nepátral systematicky. Zapisoval jsem údaje o prostředí, zejména o vlhkostních poměrech, lidských aktivitách a stavu porostů. Některé informace jsem získal od obyvatel Dolan a Starých Ždanic.

4. Výsledky

Zaznamenal jsem 85 druhů ptáků, z toho 27 hnízdících.

1. kormorán velký *Phalacrocorax carbo* – 17.3.2001, 5 ex.
2. volavka popelavá *Ardea cinerea* – 6.11.1994, 11.2.1995 a 29.12.2002, 1-2 ex.
3. labuť velká *Cygnus olor* – 2.6.2002, 1 ex.
4. husa polní *Anser fabalis* – 12 záznamů v osmi letech, únor až březen nebo září až prosinec, 3-600 ex.
5. husa běločelá *Anser albifrons* – 6.3.1995 a 10.12.2000, 1 ex.
6. husa velká *Anser anser* – 5.3.1999, 2 ex.
7. kachna divoká *Anas platyrhynchos* – 11 záznamů ve třech letech, únor až červen nebo listopad, 2-200 ex. Hnízdí (C).
8. luňák červený *Milvus milvus* – 8.4.1999, 1 ex.
9. moták pilich *Circus cyaneus* – sedm záznamů ve třech letech, listopad až březen, 1-3 ex.
10. moták pochop *Circus aeruginosus* – 14 záznamů v pěti letech, březen až červenec, 1-3 ex. Hnízdí (D).
11. krahujec obecný *Accipiter nisus* – 5.3.1999, 28.3.1999 a 8.11.2003, 1-2 ex.
12. káně lesní *Buteo buteo* – 17 záznamů v osmi letech, celoročně, 1-6 ex.
13. káně rousná *Buteo lagopus* – 23.1.1996 a 12.12.1998, 1 ex.
14. poštolka obecná *Falco tinnunculus* – 15 záznamů v sedmi letech, celoročně, 1-2 ex.
15. neurčený velký sokol *Falco* sp. – 18.4.1999, 1 ex.
16. koroptev polní *Perdix perdix* – 7.4.1999, 1 ex. Hnízdí (B).
17. bažant obecný *Phasianus colchicus* – osm záznamů v pěti letech, celoročně, 1-8 ex. Hnízdí (C).
18. chřástal vodní *Rallus aquaticus* – 13.4.2002, 1 ex.
19. chřástal kropenatý *Porzana porzana* – 10.8.2002, 1 ex.
20. jeřáb popelavý *Grus grus* – 14.4.2001, 1 ex.
21. kulík říční *Charadrius dubius* – 2.4.1994, 9.5.1999 a 24.7.2001, 1-2 ex. Hnízdí (C).
22. kulík zlatý *Pluvialis apricaria* – 18.4.1999 a duben 2003, 1-10 ex.
23. čejka chocholatá *Vanellus vanellus* – 30 záznamů v sedmi letech, březen až červen, 3-100 ex. Hnízdí (D).
24. bekasina otavní *Gallinago gallinago* – 18 záznamů v šesti letech, březen až červenec, 1-50 ex. Hnízdí (C).
25. sluka lesní *Scolopax rusticola* – 3.4.1999, 1 ex.
26. vodouš tmavý *Tringa erythropus* – 8.5.1994, 1 ex.
27. vodouš rudonohý *Tringa totanus* – 1.4.1995, 1 ex.
28. vodouš bahenní *Tringa glareola* – čtyři záznamy ve třech letech, duben až květen, 4-25 ex.
29. racek chechtavý *Larus ridibundus* – 11 záznamů v pěti letech, březen až červen, 3-400 ex.
30. rybák *Sterna* sp. – bez přesné datace, 1 ex.
31. holub domácí *Columba livia* f. *domestica* – čtyři záznamy ve dvou letech, celoročně, řádově desítky ex.
32. holub hřivnáč *Columba palumbus* – osm záznamů ve čtyřech letech, březen až říjen, 1-20 ex. Hnízdí (C).
33. hrdlička zahradní *Streptopelia decaocto* – 25.5. a 29.12.2002, 1 ex.
34. kukačka obecná *Cuculus canorus* – 11.6.1999, 25.5.2002 a 2.6.2002, 1-2 ex.
35. skřivan polní *Alauda arvensis* – 16 záznamů v sedmi letech, únor až říjen, 1-8 ex. Hnízdí (D).

36. břehule říční *Riparia riparia* – 25.5.2002 a bez přesné datace, 2-desítky ex. Hnízdí (D).
37. vlaštovka obecná *Hirundo rustica* – čtyři záznamy ve třech letech, květen až září, 1-10 ex.
38. jiříčka obecná *Delichon urbica* – 25.5.2002, 4 ex.
39. linduška luční *Anthus pratensis* – 17 záznamů v sedmi letech, celoročně, v létě méně, 1-120 ex.
40. konipas luční *Motacilla flava* – pět záznamů ve třech letech, duben až červen, 1-3 ex. Hnízdí (C).
41. konipas bílý *Motacilla alba* – devět záznamů v pěti letech, celoročně, 1-8 ex.
42. střízlík obecný *Troglodytes troglodytes* – 24.11.2000 1 ex.
43. pěvuška modrá *Prunella modularis* – říjen 1996, 1 ex.
44. červenka obecná *Erithacus rubecula* – 24.11.2000, 1 ex.
45. slavík obecný *Luscinia megarhynchos* – 1.6. a 17.6.1999, 1 ex. Hnízdí (C).
46. rehek domácí *Phoenicurus ochruros* – 25.5.2002, 1 ex.
47. bramborníček hnědý *Saxicola rubetra* – 12.5.1996, 2 ex. Hnízdí (C).
48. bramborníček černohlavý *Saxicola torquata* – 5.11.2000, 1 ex.
49. kos černý *Turdus merula* – čtyři záznamy ve třech letech, celoročně, 1-3 ex. Hnízdí (D).
50. drozd kvičala *Turdus pilaris* – 17.2.2001, 25.1.1997, 7.4.1999, 10-15 ex.
51. cvrčilka zelená *Locustella naevia* – 23.7.2001, 10.8.2002, 1-2 ex. Hnízdí (B).
52. cvrčilka slavíková *Locustella luscinioides* – 10.8.2002, 1 ex.
53. rákosník proužkovaný *Acrocephalus schoenobaenus* – 11 záznamů ve čtyřech letech, duben až září, 1-6 ex. Hnízdí (C).
54. rákosník zpěvný *Acrocephalus palustris* – devět záznamů ve třech letech, květen až srpen, 1-13 ex. Hnízdí (C).
55. rákosník obecný *Acrocephalus scirpaceus* – devět záznamů ve čtyřech letech, květen až září, 1-12 ex. Hnízdí (D).
56. pěnice pokřovní *Sylvia curruca* – 16.4., 12.5.1999, 9.8.2002, 1 ex. Hnízdí (C).
57. pěnice hnědokřídlá *Sylvia communis* – pět záznamů ve dvou letech, duben až červen, 1 ex. Hnízdí (C).
58. pěnice slavíková *Sylvia borin* – 2.6., 10.8.2002, 1-3 ex.
59. pěnice černohlavá *Sylvia atricapilla* – šest záznamů ve dvou letech, květen až srpen, 1 ex. Hnízdí (C).
60. budníček lesní *Phylloscopus sibilatrix* – 10.8.2002, 1 ex.
61. budníček menší *Phylloscopus collybita* – čtyři záznamy ve čtyřech letech, březen až září, 1-2 ex. Hnízdí (B).
62. budníček větší *Phylloscopus trochilus* – 20.9.2001, 1 ex.
63. sýkora modřínka *Parus caeruleus* – čtyři záznamy ve třech letech, červen až září, 1 ex.
64. sýkora koňadra *Parus major* – pět záznamů ve třech letech, celoročně, 1-2 ex. Hnízdí (D).
65. moudivláček lužní *Remiz pendulinus* – 17.11.2003, tohoroční hnízdo. Hnízdí (C).
66. žluva hajní *Oriolus oriolus* – 25.5. a 2.6.2002, 1 ex.
67. ůuhýk obecný *Lanius collurio* – 12.5.1996, 1 ex.
68. ůuhýk šedý *Lanius excubitor* – devět záznamů v sedmi letech, říjen až únor, 1 ex.
69. sojka obecná *Garrulus glandarius* – šest záznamů v pěti letech, květen a říjen až listopad, 1-4 ex.
70. straka obecná *Pica pica* – 29.4.1999, 25.5.2002, 1 ex. Hnízdí (D).
71. kavka obecná *Corvus monedula* – 18.3.1995, 31.12.1996 a 20.2.1998, 20-200 ex.
72. havran polní *Corvus frugilegus* – pět záznamů ve čtyřech letech, listopad až prosinec nebo únor až březen, 50-200 ex.

73. vrána obecná *Corvus corone* – pět záznamů ve třech letech, celoročně, 1-6 ex.
74. špaček obecný *Sturnus vulgaris* – 17 záznamů v osmi letech, únor až červen a prosinec, 1-100 ex.
75. vrabec domácí *Passer domesticus* – 2.9.1994, 11.6.1999, 2-50 ex.
76. vrabec polní *Passer montanus* – devět záznamů v šesti letech, celoročně, 1-100 ex.
77. pěnkava obecná *Fringilla coelebs* – 11 záznamů v pěti letech, celoročně, 1-30 ex.
78. jikavec severní *Fringilla montifringilla* – 24.12.1996 a 24.11.2000, 1-3 ex.
79. zvonek zelený *Carduelis chloris* – osm záznamů v pěti letech, říjen až únor, 10-50 ex.
80. stehlík obecný *Carduelis carduelis* – 11 záznamů v osmi letech, celoročně, 3-25 ex.
81. konopka obecná *Carduelis cannabina* – pět záznamů ve čtyřech letech, duben a listopad až prosinec, 1-150 ex.
82. hýl obecný *Pyrrhula pyrrhula* – 2.11.1998, 4 ex.
83. strnad obecný *Emberiza citrinella* – 36 záznamů ve všech letech, celoročně, 2-50 ex. Hnízdí (C).
84. strnad rákosní *Emberiza schoeniclus* – 28 záznamů v devíti letech, celoročně, 1-30 ex. Hnízdí (C).
85. strnad luční *Miliaria calandra* – 29.3.1999, 3 ex.

Zaznamenal jsem celkem devět druhů dalších obratlovců: rosnička zelená (*Hyla arborea*), ropucha zelená (*Bufo viridis*), kuňka ohnivá (*Bombina bombina*), skokan (*Rana* sp.), zajíc polní (*Lepus europaeus*), srnec obecný (*Capreolus capreolus*), prase divoké (*Sus scrofa*), kočka domácí (*Felis lybica* f. *catus*) a liška obecná (*Vulpes vulpes*).

5. Diskuse

85 zjištěných druhů je vzhledem k rozloze lokality a jejímu umístění v intenzivně zemědělsky obhospodařované krajině zajímavý výsledek. 27 druhů na lokalitě hnízdí, u dvaceti šesti dalších druhů existují údaje o hnízdění z blízkého okolí (PACLÍK 2000). Některé zaznamenané druhy, přestože u nich chybí doklad o hnízdění, na lokalitě zřejmě hnízdí. Vrabec domácí, holub domácí, konipas bílý, vlaštovka obecná, jiříčka obecná a rehek domácí potenciálně hnízdí v areálu kravína, jejich hnízdění ovšem nebylo sledováno. Další druhy na lokalitu zaletují z hnízdišť, ležících nedaleko za jejími hranicemi. Husa velká a racek chechtavý sem zaletovali z hnízdiště na Bohdanečském rybníce, břehule z písniků v oblasti, špaček z hnízdišť v okolních lesích, atp.

Ze všech zjištěných druhů ptáků je 23 zvláště chráněných podle vyhlášky MŽP ČR č. 395/92 Sb., přičemž čtyři druhy jsou kriticky ohrožené (8, 20, 27, 85), osm silně ohrožených (9, 11, 18, 19, 24, 40, 66, 71) a 11 ohrožených (10, 16, 25, 36, 37, 45, 47, 48, 52, 65, 67). 17 druhů je uvedeno v Červeném seznamu ptáků ČR (mimo kategorie 4b – 6, HUDEC et al. 1999), z toho tři druhy jsou klasifikovány jako závislé na ochraně (25, 48, 67), čtyři jako zranitelné (10, 24, 52, 68), šest ohrožených (6, 9, 18, 40, 71, 85) a čtyři kriticky ohrožené (8, 19, 20, 27).

Složení avifauny vcelku odpovídá zastoupení biotopů na lokalitě. Rákosina přitahuje typické druhy ptáků, které v okolní zemědělské krajině chybí (chřástali, rákosníci – PACLÍK 2000). Louky a pole hostí druhy nízké bylinné vegetace a obnažených ploch, kteří se zde zastavují na tahu (vodouš bahenní, linduška luční) nebo i hnízdí (čejka chocholátá, skřivan polní, konipas luční). Výskyt mokřadních druhů v tomto biotopu je přitom podmíněn vlhkostí. Na začátku sledovaného období zde existovaly rozsáhlé obnažené plochy, které podminily hnízdění kulíka říčního, vyžadujícího tento typ prostředí (HUDEC et ČERNÝ 1977). V zimě 1996 bylo bohatým potravním ostrůvkem pro zmožravé ptáky

zaplevelené poličko zeleniny (pozorováno 150 konopek, strnadi rákosní). Výskyt a hnízdění celé řady druhů (např. slavík, pěníce, sýkora) je vázán na porosty dřevin. Rumištní plochy s bujnou bylinnou vegetací u kravína také přitahují semenožravé druhy ptáků (strnad, konopka, stehlík). Na hnojišti se vyskytovaly mokřadní druhy (kulík říční, čejka), ale i různí další ptáci, kteří sem zaletovali za potravou (konipas, špaček, holub). Část populace čejek sem vodila svá mláďata z hnízdiště na poli. Bylo pozorováno usmrcení několika mláďat technikou při manipulaci s hnojem (Kokrda in verb.). V nádrži hnojůvky byly opakovaně pozorovány kachny divoké. V okolí kravína se vyskytují na člověka vázaní ptáci – holub domácí, hrdlička, vlaštovka, rehek. Určitou zajímavostí je dočasné hnízdiště břehule v jámě staveniště kravína, které zaniklo po jejím zavezení. Druhy, jako např. sojka lesní, vrabec polní a zvonek zelený navštěvovaly myslivecký zásyp.

Pozorování některých druhů (labuť, kormorán, rybák a volavka) oproti tomu zastoupení biotopů na lokalitě neodpovídá a je pouze důsledkem umístění lokality na trase mezi velkými vodními plochami Bohdanečský rybník (2 km) a písniček Oplatil (0,5 km od hranic lokality). Tito ptáci byli zaregistrováni na přeletu, kvůli nepřítomnosti otevřené hladiny zde nemají vhodné podmínky. Budníček lesní byl zaznamenán na průtahu mimo svůj obvyklý hnízdní biotop – les (HUDEC 1983).

Hnízdění konipase lučního, ač bylo ve zdejší krajině zjištěno již dvakrát (vlastní údaje, PACLÍK 1998), je raritní, neboť tento druh hnízdí v Česku dosti řídko (ŠTASTNÝ et al. 1997). Vzácné je také hnízdění kulíka říčního a brambornička hnědého, popř. průtah luňáka červeného, jeřába popelavého a kulíka zlatého. Kulík říční hnízdí příležitostně na vhodných ploškách, hnízdění brambornička bylo zaznamenán nejbliže na Bohdanečském rybníce (vlastní údaje). Luňák červený byl u Dolan zaznamenán celkem třikrát (PACLÍK 2000). Kulík zlatý se ve zdejší oblasti pravidelně zastavuje na tahu (vlastní údaje, Holub in verb.). Zajímavé zimní pozorování konipase bílého odpovídá údajům HUDCE (1983), neboť podle něj se tento druh jednotlivě pokouší o přezimování. Totéž platí pro špačka, který v ČR celkem pravidelně zimuje. Jednorázově zaznamenaný vysoký počet lindušky luční je zajímavý, neboť HUDEC (1983) uvádí, že jen 5 ze 167 pozorování v ČR přesáhlo 100 ex. Pozoruhodné je také zimní zjištění tohoto druhu. Vzácností na místní poměry je jednorázově pozorovaný vysoký počet konopky obecné (PACLÍK 2000). Pozorovaný velký sokol byl vzhledově blízký vzácnému rohu velkému, nebyl však přesně určen. Vzácní bahňáci vodouš tmavý a rudonohý využívají na tahu také Bohdanečský rybník (vlastní údaje).

6. Návrh ochrany lokality

Odhaduji, že výskyt nejméně třinácti druhů je zde závislý na existenci vlhké rákosiny nebo vlhké louky, jejich zničením by proto byla avifauna lokality výrazně ochuzena. Pro zachování těchto mokřadních stanovišť je především nutné zabránit zbytečným ztrátám vody (RYBKA 2000), případně lokalitu řízeně zavodňovat. Lokalita totiž může trpět vysycháním kvůli těžbě šterkopísků jeden km od jejích hranic. Bez péče zaroste rákosina dřevinami, jak se tomu stalo např. na blízké Libišanské bažině (MACÁKOVÁ 1997). Rozvoj dřevin snižuje přitažlivost rákosiny pro mokřadní druhy ptáků – např. na mokřadu Bašnov na kroměřížsku společně se změnou vodního režimu vyústil v nahrazení mokřadních druhů běžnými druhy pěvců, hnízdicích druhů ovšem celkově přibýlo (ŠEVČÍK 1997). Úbytek mokřadních druhů z obdobných důvodů na Bohdanečském rybníce uvádí LEMBERK (2001). Dřeviny v rákosině je proto nutné průběžně redukovat a tamtéž opakovaně vytvářet mělké tůně o rozloze desítek m². Souběžně s rozvojem těžby šterkopísků v oblasti očekávám tlak na zavezení prohlubní s rákosinou zeminou ze skrývek. Velko-

plošné navážení zeminy zde proběhlo na přelomu osmdesátých a devadesátých let 20. století, aktuálně se tento trend projevil také na třech menších mokřadních lokalitách u Dolan (vlastní údaje). Zavezení prohlubní by znamenalo úplnou likvidaci stanovišť pro mokřadní druhy ptáků, proto je prioritně nutné tomu zabránit.

Kejdování luk pravděpodobně negativně ovlivňuje kvalitu lučních tůň pro živočichy – např. 28.3.1999 jsem v tůňích znečištěných kejdou zjistil desítky rozmnožujících se ropuch zelených. Vede také ke změně druhového zastoupení rostlin, proto navrhuji nehnout tu část luk, která roste na původním slatinném podloží a je oproti zbytku relativně druhově bohatá. U ní je nejvyšší šance na obnovu původních slatinných luk, která vyžaduje mj. pravidelné sečení. Pohyb strojů je nevhodný v hnízdním období poblíž lučních tůň, kam se stahují čejky s mláďaty. Pojíždění traktorem za mokra ovšem napomáhá tyto luční tůně vytvářet.

Na jaře příliš vzrostlé ozimy jsou nevhodné pro hnízdění čejek, u jařin je zase nebezpečí ničení hnízd mechanizací. Při polních pracích v dubnu a květnu totiž dochází k ničení jejich hnízd (28.4.2001 zničeny vláčením všechny snůšky čejek), ovšem jeho míra je neznámá. Přesto čejky na poli úspěšně hnízdí – lokalita je jediným pravidelným a nejpočetnějším hnízdištěm čejek v širším okolí Dolan. Podzimní orbou „úhoru“ a každoročně odkládanou jarní kultivací (nejlépe až do června) se periodicky vytvářejí obnažené zamokřelé plochy pro bahenní ptáky.

7. Závěr

V letech 1994 – 2003 bylo na mokřadní lokalitě Olšiny u Dolan (50° 07' N 15° 43' E, 120 ha, 220 m n. m.) zjištěno 85 druhů ptáků, z toho 27 hnízdících. Byly zde popsány druhy zvláště chráněné a zařazené v červeném seznamu ČR. Mokřadní charakter lokality je ovšem ohrožen ze strany člověka i přirozeného vývoje biotopu. Zejména je nutné zabránit očekávanému zavezení prohlubní zeminou a poté řízenou péčí usilovat o udržení nelesních mokřadů v jádru lokality. Aktuálně je nutné provést podrobný botanický a zoologický průzkum lokality a poznatky integrovat do komplexních návrhů ochrany zdejší přírody.

Summary

Since 1994 to 2003, 85 bird species were recorded on the Olšiny u Dolan site (50° 07' N 15° 43' E, 120 ha, 220 m above sea level; small wetland surrounded by meadows, pastures, fields, and a farm). 27 species were classified as breeders. Species protected or red-listed (HUDEC et al. 1999) were present. Human originated filling of the pools and a natural spreading of trees in reeds are getting the attractiveness of the place for wetland birds lower – future care of a wetland habitats should prevent it. Detailed botanical and zoological research is needed, than a proposal of conservation of the place should be finished and realized.

8. Poděkování

Děkuji Miroslavu Havránkovi, Karlu Kokrdovi, Václavu Lachmanovi a Václavu Paclíkovi za poskytnutí přírodovědných a historických údajů o sledovaném území. Radku Hamplovi a Martinu Valáškovu děkuji za hodnotné připomínky k rukopisu. Děkuji také všem, kteří projevíli nebo v budoucnu projeví zájem o přírodovědně vysoce hodnotnou lokalitu Olšiny u Dolan.

Literatura

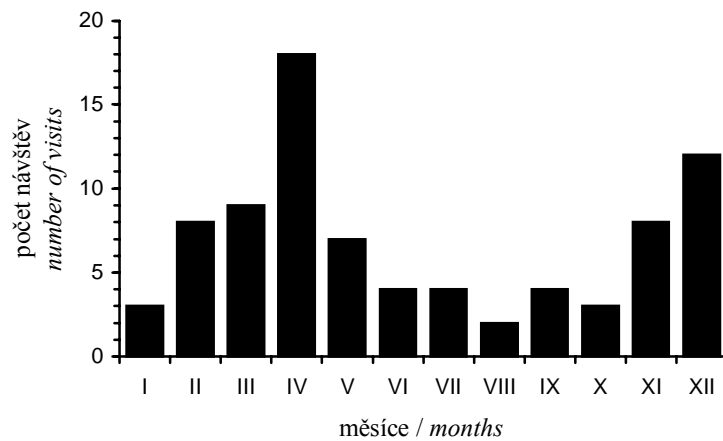
- HUDEC K. (ed.) 1983: Fauna ČSSR. Ptáci 3. Academia, Praha.
HUDEC K., ČERNÝ W. (eds) 1977: Fauna ČSSR. Ptáci 2. Academia, Praha.
HUDEC K., FLOUSEK J., CHYTIL J. 1999. Přehled ptáků České republiky a ochranných norem k nim se vztahujících (stav k 31.12.1998). Zprávy ČSO 48: příloha 1-16.

- LEMBERK V. 1997: Příroda na pardubicku dříve a nyní. *Východočeské muzeum v Pardubicích*.
- LEMBERK V. 2001: Avifauna NPR Bohdanečský rybník a rybník Matka – srovnání po 20 letech. *Východočeský sborník přírodovědný – Práce a studie 9: 159-166*.
- MACÁKOVÁ R. 1997: Problematika těžby slatiny a územní ochrany v lokalitě Libišanské louky. *Bakalářská práce, UP Olomouc*.
- PACLÍK M. 1998: Konipas luční. In: Lemberk V. (ed.): Ornitologická pozorování. *Panurus 9: 125-127*.
- PACLÍK M. 2000: Ptactvo kulturní krajiny okolí Dolan a možnosti jeho ochrany. *Bakalářská práce, UP Olomouc*.
- PACLÍK M. 2002. Bramborníček černohlavý, husa polní, husa běločelá. In: Bělka T., Lemberk V. (eds): *Ornitologická pozorování. Panurus 12: 87-98*.
- PACLÍK M., HOLUB A., KRAUSOVÁ H., HAMPL R. 2003: Stav poznání avifauny Bohdanečského rybníka v letech 1995 až 2002 – byl dosavadní výzkum dostačující? *Sylvia 39: 53-66*.
- ROŠŮLEK F. K. 1903: Pardubicko, Holicko, Přeloučsko. *Pardubice*.
- RYBKA V. 2000: Ohrožené slatiny střední Moravy. In: Kovařík P., Machar I. (eds): Mokřady 2000. *Sborník z konference při příležitosti 10. Výročí vzniku CHKO Litovelské pomoraví, 222-226. Správa CHKO ČR a Český Ramsarský výbor*.
- ŠEVČÍK M. 1997: Proměny hnízdní ornitocenózy mokřadu Bašňov. *Zprávy MOS 55: 125-139*.
- ŠŤASTNÝ K., BEJČEK V., HUDEC K. 1997: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice v letech 1985 – 1989. *H & H, Jinočany*.
- VRÁNA J., BĚLKA T. (eds) 2003: Ornitologická pozorování. *Panurus 13: 211-222*.
- ŽDÁREK P. 1987: Ptactvo údolní nádrže Rozkoš. *Sborník Východočeské pobočky České společnosti ornitologické 9:1-102*.

Došlo: 12.12.2004
Recenzováno

Obr. 1.: Rozložení kontrol zkoumaného území během roku (n = 82 návštěv).

Fig. 1.: Distribution of field effort during a year (n = 82 visits).

Obr. 2.: Pohled na lokalitu Olšiny u Dolan v roce 2003. Bílou čarou jsou vyznačeny hranice sledovaného území. Obec severně od hranic území jsou Staré Ždánice (foto: F. Bárta).

Fig. 2.: Olšiny u Dolan site in 2003 – an aerial photo. Boundaries of surveyed plot are given (white line). There is a village of Staré Ždánice near northern boundary of the plot (photo: F. Bárta).

Obr. 3.: Pohled na rozhraní biotopů pole-louka a louka-rákosina na lokalitě Olšiny u Dolan v roce 2000. Toto konkrétní místo je důležité pro protahující a hnízdící mokřadní ptáky (foto: M. Pačlík).

Fig. 3.: The example of field-meadow and meadow-reedbed edges on the Olšiny u Dolan site in 2000. This place is of high importance for migrating and breeding wetland birds (photo: M. Pačlík).

